Jin û Mêren Hêja
Dê û Baven Hêja

Wekî serokwezîr – taybetî wekî dayîka do heb zaroka – dilovanî a zaroka û civanan li eyalet a me cihekî mezin li ser dilemin digire. Li Awistirya ye jîr hewldanî me yî ji bo civana, çekirina piştgirtîya ka herî baş û pêşvebirina ka optîmal ji bo destpêkirîna jîyana wana ye.

Bawerî ya min bilind e kû, zaroke we li dibistana mader pir baş ji bo dibistana serateyî wekî parçeya ka jiyana xwe nû amade dibin. Li çarçove ya salê dibistane mader a bêdawî û li çekirina portfolî ya derbasbûnî zaroke we bi dijwarî bi şiyana xwe qezenc kiri û bi fikir e xwe ji bo dibistane serateyî amadene.

Ez ji tecrubeya xwe dizanim kû, ew gav a ka ji bo zaroke we – û bê guman ji bo we - gellek mezine, kû ew derbasbûnî ji dibistana mader, dibistana serateyî girêda ye. Ji bo we em dixwazin kû, bi wê broşûre înformasyon û bicankirinî ji bo we amade bikin. Kû hûn bi wê broşûre li hefteyan û mehan pêşî zaroke xwe ji bo destpekirina dibistana mader û ji bo tişten nû baş amade bikin.

Ez ji we ra garantî dikim kû, karî pedagojîya baş, a kû hûn li dibistana mader dizanin li dibistana serateyî a Awistirya ye jîr ji berdewam bikê. Pedagoken baş li dibistana mader hewldanî xwe didin kû her zarok ji bo re ya pîşeyê û jiyane xwe amade bin.

JOHANNA MIKL-LEITNER
Serokwezîra Awistirya ye Jîr

Index

DERBAZÎ BÊHEVRA ÇÊKIN 6

PEYVINA DERBASI 9

DEMA DESTPEKIRINA DIBISTANE 10

PLANA HEVOTIN LI DIBISTANA MADER LI AWISTRIYA YÊ JÊR 12

MANA LISTIKAN 14

PÊGEHA HEVOTIN HISI Û TEKELIYA SOSYAL 16

PÊGEHA HEVOTINA ETIK, DIN Û CIVAT 18

PÊGEHA HEVOTINA ZIMAN Û RAGIHANDIN 20

PÊGEHA HEVOTINA HEREKET Û TENDURISTI 24

PÊGEHA HEVOTINA ESTETIK Û ŞEVANDIN 26

PÊGEHA HEVOTINA TEBIAT Û TEKNIK 28

PIRSIYARI LI SER DIBISTANA MADER 32

PIRSIYARI LI SER DIBISTANA SERATAYÎ 33

ÇAVKANÎ 34

WEJE JI BO DÊ Û BAV 35

DERBAZÎ BÊHEVRA ÇÊKIN

GELLEK TIŞT KEŞFKIRIN JI DIBISTANA MADER Û DIBISTANA SERATAYÎ 35
Wekî hûn roja xwe yekemin li dibistana mader hûnin bira xwe, belkî feza we te bira we, an ki tevil hûn difikrin aya zaroken din an jii mamoste baş û nebaşin. Zaroken we ji usa di bin fikren û hisen cûda li destpekirina dibistana berxwedidin

Li ba gellek merî coş û zîranî cîhekî mezin digire. Mîna her cûdayen mezîn le ba hineq zarokan belkî xem û bêewlehetî qem an jî zêde te çawkirin. **Ji bo we lê derbazî ji dibistana mader û dibistana seratayî dive kû karen peresendî werin serkeftin.**

<> Veqetîn ji ba hineq zarokan û ji ba mezinan li dibistana mader
<> Tekilîya nû bê zaroken û mezinen din li dibistana seratayî
<> Bendewarî cûdayî, e kû werin ser zarokan dibistana baş rekirin
<> Xanîye nû û programa nû li dibistana seratayî naskirin
<> Xwendin, nîvîsîn û berisandin

Serkeftina wa karen peresendî ji bo zarokan û ji bo malbaten wana qebu xwestina ka girînga. Serkeftin zaroken hin bihêz dike û wana lê peresendîya wana dibe peşî.

Zaroken we heta niha lê ser meseleyen derbazî hineq ceribîn berhevkirin. Wekî mîna dest pekirina dibistane mader an jî xweda dayina ka xûşk û braye kî. Derbasîya herî bê serkeftin hatî meydane hêz didê behremendî zarokan, kû ma ew ji bin vegerine din jî derkevin. Ji bo we dive kû hûn lê we derbasî jî lê ser zaroken xwe pişt derkevin.

Dêhna xwe bidin li ser axaftine we li ser dibistana seratayî. Wekî mîna gotinen, „niha giranî jiyan dest pêdike! “ an jî „guhdar ke, heta tu hatî dibistane seratayî!“ Dibin sebeba bêwelehitî û zaroken we dike bin zordarî.

Mezkirina we yi erênî li ser dibistana seratayî û li ser fêrbûnî derbasa zaroken we jî dibê. Ji bo we dest pêkirina dibistana seratayî bi coş, zîranî û bi xweşbînî derbaz bikin.
HÛN USA ZAROKEN XWE PEŞT DERDIKEVIN

<> **Li Zarokan li peresendî xwe pêşt derkevin.** Hûn dikarin li rojeva malbata xwe gellek tiştî cûda bibinin, kû hûn li peresendîya zaroken xwe pişt derkevîn û wana ji dibistana seratayî amade bikin.

<> **Ji rojeva dibistana seratayî amadekirin**. Bi rêkûpêk çûyîna dibistana mader, bi ser xwe kinc lê xwekirin û ji xwekirin, bêgavî û peywiren li gora salan heynatîna ser xwe, bi tene çûyîna dibistana seratayî, li çentê xwe xwedê derketin, cihe xabate tevî hev amade kirin û li demê xwe raketîn û şîyar buyîn.

<> **Nenasa nasandin.** Li xebata nevbara dibistana seratayî û dibistana maderî tevî hev pişt derkevin. Bi zaroken xwe ra lî ser dest pêkirina dibistana seratayî bipeywînin, li pirsen wana bersiv bidin (ji bo we pirtûken zarokan dibên alikariyen we). Impana kû mina rojen naskirina dibistan, an jî pîrozwarîyen dibistana seratayî ji dest bermedin. Kû bî çalakîna zaroken we dikarin dinyaye nû baş nasbikin.

GOTINEN ZAROKEN DIBISTANA MADER:

Li dibistana mader min hewîst:
53 **"Resmen baş çêkirin, xanî çêkirin û helpastin."** (Kerstin, 6 Salî)
54 **„Kû ez gellek tişt dikarim."** (Julia, 6 Salî)
55 **„Gûhdar kirin, wekî yekê din xeber da"** (Fabian, 6 Salî)
56 **„Sêbir kirin."** (Milena, 6 Salî)

Li dibistana seratayî ez dixwezim bewîsim:
58 **„Xebata desta û hesabkirin"** (Max, 6 Salî)
59 „**Her tiştek, kû ez nikarim"** (Kerstin, 6 Salî)

Ez ji dibistana seratayî dixwezim:
70 **„Dîplomaka baş."** (Jakob, 6 Salî)
71 **„Kû dibistana seratayîya min gellek bi dostanî bê."** (Perdita, 6 Salî)
72 **„Kû ez hevalen nû bigrim."** (Julia, 6 Salî)

Seite 8

SALA DIBISTINA MADERI PAŞI

Pêvajoya Hevotîn li dibistana maderî li roja peşî dest pêdikeye. Bi wê dest pêkirine zarok dest bi amadiyê ji dibistana seratayî jî dikin.

Manaya sala dibistana maderî paşî gellek cûdaya. Çûnkî li wê demê kû zarok derbasa dibistana seratayî dibin, hîn zêde hewceye pîşt girtinî û alîkarî dibin.

SALA DIBISTANA MADERIYA PAŞIYA MECBÛRI

Ji bo kû pêşnihata hevotin ji bo hemu zarokan hêsan kirin û yekitiya şansen ji bo hemu zaroken çêkirin, çûyîna dibistana mader li ber dest pêkirina dibistana seratayî mecbûrîye.

Mecbûrîyeta dibistana mader sala paşî dibistana madera bêdawa divê kû herî qem **demjîmêr li hûndira hefte kî** û herî qem 4 roj li dema hevotin wera çûyîn.

LI SALA DIBISTANA MADER PAŞI
<> Pêşnihata hevotina taybetî ji bo „zaroken mezin“
<> Çalakîye ji bo alîkarîya pedagojîga li ser pêvajoya derbasî (w.m. peyivîn bi zarokan li ser, Xeberdayina de û bav, şêva de û bav, xebata bi dibistana seratayî)
<> Peyivîna derbasî li pirsan li ser dest pêkirina dibistana seratayî

Zaroken dibistane mader li serdana dibistana seratayî di bin projekî tevî hev.

Seite 9

PEYVINA DERBASI
Li cihê zaroken zêde derbasîya ji dibistana mader û dibistana seratayî bêpirs çedibê.

Li dêma meseleyî li ser peresendîya zaroken we û li ser pirsen teybetî meri dikarê **peyvîna ka derbasî** amadê bikê.

KI TE SER PEYVINA DERBASI?
Li ser peyvîna derbasî de û bav û berpirse dibistana mader û dibistana seratayî ten dîtin. Wekî hewce be, dikarin mirove din, ê kû alîkarîya zaroken we bin, li ser peyvîne werin dîtin.

PEYVINA KA DERBASI ÇAWA ÇEDIBÊ?
Eger hûn wekî de û bav peyvîna ka derbasî dixwezin, hûn dikarin li kargerî dibistana mader wê dexweziya xwe binin deng. Ew ji bo we gaven bi xewce davîn. Eger xwestina peyvîn ji alîya dibistana mader an jî dibistana seratayî derdikevê, pedagoka berpirs ji bo peyvîne ke çexa we bin. Eger hûn peyvîna ka derbasî erêkin, bi wera jîvanek ji bo peyvîna derbasi te çêkirin.

DI PEYVINA KA DERBASI ÇI HEYÊ?
<> Peyvîn li ser dûşa peresendîya zaroken we. Behremendîyen wana çinê? Li kû derê piştgirtin dxwezin? Çi xewcê xwe henê ji bo kû baş fêrbên?

<> Agahdarî û alîkarî ji bo bîryar dayîn li dest pêkirina dibistana seratayî

<> Eger pişt derketin an jî mercen teybetî xewcêye, merî dikare ji bo we tevî hev bifikire û planan çeke

„ PLANKIRINA DESTPÊKIRINA DIBISTANA SERATAYI TEVI HEV “

Wêne: Hannah

Seite 10

DESTPÊKIRINA DIBISTANA SERATAYI

GAVA 1: QEYITKIRINA XWENDEKAR
Eger zaroka we heta 31. Tebaxe sala xwe şeşa diji kiri, li 1 îlon dikeve bin mecburîyata dibistana seratayî.

Hemû zarokan dî bîn mecburîyeta dibistanê divê kû lî gora behremendî û xewcen xwe lî dibistana seratayî were qebûlkirin û pîştgirtin.

Qeyîtkirina zaroken we (Xwendekar Qeyîtkirin) li gora mintiken we li dibistana seratayî peywirdar te çêkirin. Kînge û li kijan dibistana seratayî zaroken we ten qeyîtkirin û kijan ewraq xewceye, hûn dikarîn ji dibistana seratayî peywirdar an ji li şaredarî pirskin.

Li qeyîtkirine dibistana seratayî pir girînge kû hûn zaroken xwe bi xwera binin. Li alîya qeyîtkirina resmî, naskirina dibistane herî peşî ji bo zaroken we gellek girînge. Û ji bo kû hûn binin meydanê kû zaroken bê xewce dersa teqîptin an jî na.

Li hefteya dibistane pêşî zaroken we dive kû wexta xwe hebin ji bo kû zaroken din û mamosteyen xwe nasbikin û xwe li xani dibistane û li dem belavî dibistane bi elîmînin.

DEST PÊKIRINA DIBISTANA SERATAYI
Dest pêkirina ka baş li ser çûyina dibistana li berdevamî û li ser dilşadîya fêrbûn erênî tesîr dike.

DEST PÊKIRINA KA DIBISTANA SERATAYI BAŞ JI BO HEMU ZAROKAN
Zarok li ewîstînî, li amadê buyîn ji bo fêrbûn, li behremendîya xwe komunîkasyon û li ser serxwebûyine xwe gellek cûdana. Zarok gellek peywendîye xwe cûda hene û bi xwera tecrubeyen gellek cûda tinin.

Mamostê xwe li gora xewcen zaroka ferdî û gora ewîstîya wana eyar dikin û we bala xwe li dera ji dimînin.

Zarok ji biçiman listîkan û fêrbûnan ji alîyen we ten naskirin vedigerin biçîman fêrbûnan nû.

Li destpêkirina dibistana seratayî zarok dikarin li gora tempoyen ewîstî xelaskirina dersa di 2 sinifen dibistana peşî (sinifa temel I) di hûndira 3 sala ji pertav xin. Wekî zarok li bin dersen sala pêşî nikarin derkevin, ew dikarin vegerîn li sinifa pêşdibistan.

Sinifa pêşdibistan paçeyek sinifa temel I`e û dikare
<> bibê sinifa ka pêşdibistan li ser xwe
<> an ji bi yekbûnî hemû sinifa bi sinifen 1 û 2 bi tevî hev werê rêxîstîn.

Çûyîna sinifa pêşdibistan li ser mecburîyata dibistan te xesab kirin.

Ji bo kû zêde an ji qem barkirina zaroken we çênebe, vegerina sinifa dibistana seratayî li dema semestere mûmkîna.

Nîzama qanûnî li qanûna federal li ser mecburîyata dibistana seratayî di bin wê edresê ten xwendin. (Qanûna mecburîyata dibistan BGBl. Nr. 76/1985)
http://www.bmukk.gv.at/schulen/service/schulinfo/aufnahme_vs.

PLANA HEVOTIN JI BO DIBISTANA MADER LI AWISTRIYA YÊ JÊR

DIBISTANA MADER – CIHE KÛ ZAROK DILIZEN; FERDIBIN U XWE BAŞ WERQILIN
Li sala pêşî zarokatî qewiren giran li ser hevotîn û fêrbûn ten rexîstin. Dibistana mader tevkarîyek girîng li ser reya hevotîna zaroken pêşkêş dikê.

PLANA HEVOTIN
<> berpêş dike kû peresendîya zaroken we li dibistana mader werên pîstgirtin û têşwîkkirin
<> esasê ji bo xebata pedagojik bi zarokan
<> ji bo xebata hevotin û pêvajo hevotin çavkirinek didê
<> teşwîken pedagojik û metodik di hûndirî xwe da digrê
<> li nevbara dibistana mader û dibistana seratayî pirke kî çêdikê

Ji bo nêvenga hevotina kû li bin plana hevotin cîh girti hûn dikarin li ser edresen jîr amajen, teşwîka û wekî mîna kû zaroken we çing li peresendîya xwe ten pîstgirtin û têşwîkkirin.

Plana hevotina ji bo dibistana mader li Awistriya yê Jêr http://www.noe.gv.at/Kindergaerten

Nêvenga Hevotina Hest û tekîlîya Sosyal Seite 16

Nêvenga Hevotina Etik, Dîn û Civat Seite 18

Nêvenga Hevotina Ziman û Komunîkasyon Seite 20

Nêvenga Hevotina Hereket û Tenduristî Seite 24

Nêvenga Hevotina Estetîk û Çêkirîn Seite 26

Nêvenga Hevotina Xweza û Teknîk Seite 28

Seite 14

MANEYE LISTIK
Lîstik ji mêşkulîyeta ka zaroken temelîye. Mopîzan dibîn, zarok (divê) heta sala xwe şêşa kêm zêde 15 000 demjimêr bilîzen. Waye ji te mane 7 – 8 demjimêr li rojek.

Lîstik ne tene ji bo bezmê, lîstik ji bo zarokan reya ka başê

<> ji bo behremendî û destpîtiyê xwe ray bikin û biceribînin
<> Hisa baristan kirin
<> Şer berbest kirin
<> Sebr, Konsentrasyon û girtîna ka xebata baş çêkirin
<> formen civatî sosyal ewîsîn (w.m. guhdarî kirin, jîvan girtin)
<> Li ser bandora xebitîn
<> behremendîyen motorik û başkirina hîsa bedenê
<> Tevger cerîbandin
<> Nedîtbara berbiçavkirin

Li listîka zarok tecrubeyê temelî ji bo qezencê ji behremendî û hûnerwerî dibistanî berhevdikin.

Du heb wekî mîna; Li listîka zarok bi qûm û avê tecrûbeyen li ser bikêrî û mêjerî berhevdikin. Alîkarîya zanîyen wê listîke paşe li ser zarokan li problema matematik dêrdikevê meydanê. Li listika topê zarok dikarin hereketê destê û çaven xwe eyar dikin. Kû waya ji li ser nîvisandin û xwendin bandora xwe mezinê.

Bi zaroken xwera listîka bi bera çêşîd bi çeşid bijînin: Xwe dizîkî teva listîke kin, bi figûran bilîzin, bende kî çekîn, bi kevîra qaliba kî çekîn, bi qarta bilîzin, qilama, govend û rêzbend û mîna wan.

„LISTIK FÊRBÛNÊ“

Seite 15

DIBISTANA MADER MALBAT DIBISTANA SERATAYI

TECRUBEYEN LISTIKEN Û   FÊRBÛNÊ LI DIBISTANA MADER
Biçime listîken sêrbest û rêberî:

<> Listîken kêşf û feraset
<> Listîken Çêkirin û Muzîk
<> Listîken Sêwiran û avahî
<> Listîken bicîhkirin û stratejî
<> Listîken şarezayî û hereket
<> Listîken tillîya û bûk
<> Listîken pevxistî
<> Listîken xebatî û listiken vehisîn
<> Listîken Ziman, rêzbend, xaçepirs, pîrtûken bi wêne
<> Listîken civatî
<> Listîken texte, rêzik

HÛN DIKARIN USA LI MALBAT LI ZAROKEN XWE PIŞTDERKEVIN

<> Li listîke wextê bi zaroken xwe din, kû ma ew tecruben xwe li ser listîke pêşva bûwin û kûrbikin.
<> Ma zaroken we listîken xwe heta paşî bilîzen, wekî ew li ser listîke rûniştinê
<> Li dema listîke mezekîn ma zaroken we tekilî bi zaroken din ra çêkin. Bi listîken bi zaroken din ra, zaroken we dikarin formen civatî sostale girîng binîn û biceribînin.
<> Li zaroken xwe li lêkolîn pîştderkevin, zaroken we xewceyen fersendê ji bo ceribînin, bigerîn, bibînin, bêrhevkin û lidarxistin

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI
Berhemendî û hûnermendîyen li listîka hatin girtin temelê ji bo

<> girtinen tişten teknîka çanda (xwendin, niwîsandin, berisandin)
<> pêşketina dilşadîya fêrbûn û fêrbûna bi serî xwe

<> xebat û fêrbûn bi berbihev li ser qayîm, konsentrasyon, dêhn dan, rêkupêk, alîkarîxwaz û nazîkî
<> behremendî tevgerî sosyal (karî tevî hev, peresendî û naskirina ûsil û qayid)

Seite 16

NEVENGA HEVOTIN Û TEKILIYA SOSYAL

„ÇI ZAROKA BI BIHÊZ DIKE“

„Hemu zarok xewceye sê tiştana“, dibêje nerobiyolog Prof. Dr. Gerald Hütner: **„Ew xewceye peywirana kû ew di hûndir da mezin bin, ew xewceye embazana kû ew li rêya xwe bibînin û ew xewceye civatîne kû ew li xwe parizî his bikin“**

Malbat komela pêşîya kû zarok li hatina xwe dinê nasbikîn, embaza bibînin û qebû xwestinê xwe pêşî biceribînin.

Ji bo kû zarok di bin peywira xwe da mezin bin, xeceye fersende cûda, kû bi sêr xwe biceribînin, li ser xwe radan kin û ji we tişten nû bewîsin, kû bikarin ew bi radana xwe tesîra ê din jî bidin. Bi ser xwe masa amadê kin, mîxe kî biqûtin an jî biceribînin kû çima zîla elasbîte ki neşixûle. Wa karînan li ser zaroken tesîren girîngi çedikin, û bawrîyen xwe bilind dibin.

Ceribandina mîna „Ez dikarim tişte kî bilevînim“ – „Ez hêja me“ – „Ez mîna merî tem xesibandin“. Hemu wana jixwebawerî didin zaroken we.

Zaroken kû bi wa fîkren pozitiv mezin dibin, dikarin tişten dijwarî wekî qebû xwestin bibînin û derbasîya mîna dest pêkirîya dibistan biceribînin.

Dibistana mader şansen mezin ji bo ceribandina komeleye ki gellek mezin, tekilîyen cûda bi zaroken din ra û mezinan ra û hevalatî dide. Li dibistana mader her roj ji bo gengesîya distûri û ji bo aşkirîna pozberî fersenden zahf hene. Zarok dikarin bewisin kû merî çawa xwe li grûbe kî xwe bi cîh kin û doz kin kû ew çawa bi hevalen din ra li xwev cem bin an ji ê din li gora fikre xwe qezenc kin.

Hemu wa ceribandina ji ler kesahî û ji bo tevî he jîn bûyîn bi ê din ra ji bo jiyan û fêrbûna li dibistana seratayî temelê kî girîng amadê dike.

Seite 17

TECRÛBYEN LISTIK Û FÊRBÛN LI DIBISTANA MADER

<> Wêneyek li ser xwe çêkirin
Behremendîya xwe naskirin û anîna grubê, berpirsyarî heynatin, çêkirina ka xwe hisekî kû li

tesîre ser ê din bîke.

<> **Komela bijînin**
Xwe li di komela da fireh hîskirin, cîhê xwe di grubê da çêkirin, Xwedanî grubê çêkirin, wekî mîna rojevê bi hevra rêxistin, listiken komelî û civatî, cêjn û pîrozbayî, bi hevra tişte ki biceribînin, wekî mîna qorix çêkirin, pêşangehek rexistin, pîtûka ka wêne bi ser xwe amadêkirin, ….

<> **Çanda digelî û pozberî**
Jivanê li grubê da rexistin, ji bo pozberîya tevî hev rêya çarê bigerin, wekî mîna, listîken rola, pîrtûka wenê, axaftin

HÛN USA DI MALBATA XWE DA LI ZAROKEN XWE PIŞTDERKEVIN

<> **Bexşîna êvînî û bawerî**
Zaroken we bi hemu hîsan xwe, bi behremendî û ecizen xwe tişt qebûl dikin. Bînin ber çava kû hûn ji zaroken xwe gellek hezdikin, bawerî li dikin û ewlehî we ji wana ra heye.

<> **Wext bidin, guhdarî bikin**
Wextê ji bo listîken tevî hev û axaftina parve kirin, tevî hev xwarin û li nivînê da derbaskirin

<> **Sînor danîn**
Bi zarokan jivane eyan rexistin û bi tebat û lihevkirî bala xwe li girtina wana danîn

<> **Cîhê kî serbest dayîn**
Ceribandin, bi serî xwe ezmûn kirin û bikarin xwe şaşkin

<> **Pozberî belavkirin**
Li hev xistîn tîşteki teyî hewîstine: kanîn kû bêjin „Na“, dixwazi bi pîvî bînin ziman, benîn dîtin,…

BERPIRSYARIYA FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTA SERATAYI

<> **Piştgirtina Kesayetî Zarokan**
Hêzkirina hîsa hêjayetî kesayetî û peresendî li ser fêmkirina ji bo ê din

<> **Fêrbûna Sosyal**
Fêrbûna ji hevdî û bi hevra, alîkarî û piştgirtina bi hevra

<> Peresendîya berdewam biçîme civatîya sosyal, peresendîya û qebûlkirina distûran, an jî qebûlkirina ristekî bûyîna merca dersa

<> Pozberî be dijwarî çareserkirin û ji pozberî dûr bûyîn

<> Naskirin û rakirina pêşdarazî, bihistîyarî ji bo rola jin û mêr, wekî mîna civatê axaftin, xebata pardar û gruba, zarok ji bo alîkarî ji bo zarokan, li dersan girtina û pêşkeşkirina meseleyen sosyal

NEVENGA HEVOTINA ETIK; DIN Û CIVAT

„Wa biryara dadmenda?“, „Xwedê kîye û kêsekî ew dît? “ Ji bo kû dinê nas û fêmkin, zarok xwe bi wa pirsen jîyanî temel hemberî dibin. Ji bo bersiva wan pirsa zarok xewceye alîkarîya û piştgirtîya mezîna bi agahdarî û xaraw.

Bîrûbawerîya min te hesabkirin

Ji bo zarokan gellek girînge kû ew bîrûbawerîya xwe û fikren xwe li malbat, li dibistana mader an jî li dibistana seratayî bînin ziman. Ew ji we dewîsin kû bîrûbawerîya ka xwe kesahî çêkin û li ba zaroken din qebûlkirin bidin, heqa xwe û heqe ê din berevanî bikin.

Tişten ji minra girîng

Li ba her malbata nirx, tevger û distûren kû e gellek girîng ten ditîn hene. Zarok li dibistana mader nirxdarazîya ka din diceribînin kû waya ji nirxdarazîya li malbat gellek cûdaye. Ji we zarok biçimen tevgera cûda nasdikin. Eger zarok xwe bi nirxdarazîya xwe li malbat werin qebûlkirin, wê çaxî ew dikarin bala xwe li nirx û distûren din rexneyî bidin ser. Ji wê zanîstî merî dikare fêmkirina temelîka etik derê meydane xe.

Her kes biqasî hev hêjaye

Zarok çavdêren başin. Ew dibînin kû merî çawa bi mîroven din ra li malbat an jî li dibistana mader cûda tev digerîn. Li dibistana mader di bin navê pedagojika inklusiv hêjahî didin ser kû hemu zaroken bi behremendîyen xwe wekî parçeyek grubê hêjaye. Di atmosfera hêjahîzanîya cûdayî merî dikare hîsa ka xwedîtî û ewlehî çêkin.

Cûdayî û dewlemendîya dibistana mader wekî mîna wêneya civatî, pêşkeşîya şansen ji bo kû naskirina cûdayîtîyî çand û dîn. Xebata nevbara çand û nevbara dînî dive kû fêrbûna ka kû zarok çand û dînen çuda nasbikin pêşkeşke û ma zarok bikarin cûdayî û manendî derê meydane xin. Û wa xebata dive kû behremendîya ka bi zaroka da kû ew bi hevra eşkeratî û eleqe rastê hew werin.

“ZAROK JI BO DINE DIFEKIRIN”

Seite 19

TECRUBEYEN LISTIK Û FÊRBÛNE LI DIBISTANA MADER

<> Bi fêmkirina ka temelî ji bo kû merî bizanê herî kes biqasî hev hêjaye û cûdayî wekî dewlemendî bibînin (pîrtûken wêne, hîkaye, tesîra mezîna)

<> Naskirina rawestanî demokratik û tevgerî (Bîryarîya grûb li ser dengdan, bîrûbawerîya û fikren xwe anîn ziman)

<> Xwe aktif tevê bîryarîya komelî kirin (jivanê bi tevî hevra rexistin, berpirsîyarî li ser xwe anîn)

<> Ceribandina pîrozbahîya dînî, naskirina qiseyen dînî

<> Çanda cûdayî bi eyan leqayîbin (Pîrtûken Wêne, Strana bi zimana cûda, adet, xwarin,

naskirina qiyafeta çanda cûdayî)

HÛN USA DI MALBATA XWE DA LI ZAROKEN XWE PIŞTDERKEVIN

<> Fersenda bi zaroken xwe din kû ma ew li gora salê xwe bîryarîyen xwe bi serî xwe bidin û di malbate da şore xwe derbasbin, wekî mîna çi û çi kes dixwazim buxim? Çi li xwe kim? Kîjan hevalen xwe dixwazim davet kim? An jî bi hevra seyranê kî sazkin…

<> Li ser xwe girtina wezîfeyen û berpirsyarîyen biçûk xwenasîya û hisa berpirsyarî zaroken we pêşwa bûyê, wekî mîna berhevkirina firaqa, av dayîna kulîlka, nan dayîna pisika, berhevkirina pêlîstîka, …

<> Ji fîkren zaroken xwe pirskin, wekî mîna; Çi çûye xweşî te? Em çi dikarin cûda çêkin?

<> Bi zaroken xwe ra xeber bidin kû çi ji wan ra girînge. Li ser peresendîya norm û nirxen civatî têsîra we li ser zaroken we gellek girînge

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Peresendîya berdewama zanî, behremdî û tevgerî tesîren xwe li ser civata demokratik û bi hevrayî aşîtî gellek mezinen

<> Bîhnfireh û qebûlkirin, li belê pêşva bûyîna behremendî ji bo bîrûbawerîya û tevgerîya mîrove din gellek girînge.

<> Distûre listîk û xebat bi hevra ditîn û xwe li girtin

<> Komelî bi hevra çêkirin, xebat bi hevra biqedînin

<> Biçîmen tevger riayet kirin (li alîkarîya hevbin, guhdarî hev bin, xatirê hev biranin,…)

<> Tesîra bi komela dibistana seratayî din

PEGEHA HEVOTIN ZIMAN Û RAGIHANDIN

Fêrbûna ziman û dengkirin rêyekî gellek zehmete kû zarok li ser bi tempoya ka bitews dimeşin. Li şeş sala jîyana xweyî pêşî 24.000 heb pêywen nû dewîsin û ji wana 5000 heb tev li xeberdayîna xwe dikin.

Zarok çawa ziman hûdîkin?
Li sala pêşîya tesîra we û zarokenyî mezîn gellek girînge. Li listîken û xeberdayîna tevî hevî li rojane li sazîya mêjîye zaroken weda giredanan çêdiken û ew jî tesîra xwe li ser peresendîya ziman û li ser fêrbûna li dibistana seratayî gellek zîdêye.

Pîştgirtina ziman li dibistana mader rolaka navendî digre
Pedagok ji bo hezîneya pêywen û behremendîya dengkirine piştgirtîya zaroken dikin kû ma ew xwe pêşwa bûyin. Ji bo li dibistana mader gellek îmkan hene: Xeberdayîna bi zaroken din û mezîna, hîkaye, çêr, qilam, hîkaye û hevdeng, minakaşeyen li ser distûr û pozberî, xarine bi tevî hev, listîk û hereket.

Pirzimanî tiştekî gellek başê
Eger zarok bibînin kû ji tiştekî wekhev li zimane kî din nave ka xwe dîn heye, waya dibe qevira sivte ji bo hûkirîna zimane kî dinê. Zarok li sala xwe pêşi ji pirzimanîya li dora xwe gellk tîştê baş digrin.

Ji bo zaroken bi pirzimanî mezindibin başe kû dev û bavê xwe bi wanra bi zimane û ew baş dikarin û xwe baş hîsdikin xeberbidin. Bi wî gave hûn dikarin temele ki bi qûwet ji bo hûkirina zimanê din ji zaroken xwe ra çedikin kû ew zimanê din baş hûbikin, wekî hûkirina almanî. Zaroken we ji bo hevotîna ka baş, ji bo çêkirina hevaltî û ji bo kû xwe li derûdora sosyal baş hîskin xewceye zîmana almanî baş bikarin.

Pedagok û xebatkaren navçend ji bo hûkirina zimanê yekemîn û ê dûyemîn pîştgirtiya zaroken we derdikevin. Li dibistana mader zaroken we dikarin zimanê almanî bi listikan û bi xeberdayîna bi zaroken dîn û bî pedagokan bi armanc baş hûbikin.

Zimanê biyanî bi listikan hûkirin
Derûdora listîkî bi zimanê biyanî temelekî gellek baş ji bo zimanhûkirina paşê çedike.

„ZIMAN JI BO RAGIHANDIN Û HEVOTIN KILIDE KE “

Seite 21

TECRUBEYEN LISTIK Û FERBÛN LI DIBISTANA MADER

Pîştgirtiya ziman li rojane
<> Derûdora fêrbûna kû pişt li ziman derdikeve (peşnîhata zahf ji bo wêjeya zarokan, xeberdayîn, çêkirina fersende dengkirîn, hazirîya pirzimanî)

<> Saskar bûyîna çalakî (navdayîna tîştan, tesvîra tevgera, qalkirina bîranîna)

<> Sprachliches Begleiten von Aktivitäten (Benennen von Gegenständen, Beschreiben von

Pêşnîhata Hevotin bi qewrgiranîya ziman
<> Xwendîn, behskirin, meskrina pîrtûken wêne (hewasa ji bo deq rakirin, pirs û şîyarî li ber û paş xwendîn)

<> Xeberdayîna bi grûben bi çuk

<> Hîkaye bi serî xwe çêkirin, tesvîrkirin, neqişandin

<> Bi zarokan xeberdayîna fîlozofî

<> Pêşnîhate zimane bîyanîye bi lîstik

HÛN USA DIKARIN ZAROKEN XWE LI MALBAT PIŞTDERKEVIN

<> Ji xwe ra wexte çêkin ji bo xeberdayîna bi zaroken xwe ra li ser bîrnanîna, heas, pozberî, plana, heş, ..

<> Ji zaroken xwe ra behsa hîkaye û meselê bikin, ji wan ra biserûber buwxînin (Çîroken evar baş)

<> Bi wana ra her roj qlama bistiren, gotinen hevdeng bejin, lîstikan tillîya an jî lîstiken ser jûnî bilîzen

<> Herin li sevîyeya çaven zaroken xwe eger hûn bi wana ra xeber bidin

<> Zaroken xwe gûhdarî kin û benda paşî gotinen wan bûyin

<> Bi zaroken xwe ra tevî hev herîn pîrtûkxanê kî an jî pîrtûkfîroşe kî û fersendê bi zaroken xwe din kû ma ew bi serî xwe pîrtûka bijartinin

<> Gotinen zaroken xwe rast mekîn, cîhê wê gotina zaroken xwe rast dûbarkin (wekî mîna; „Bavê min hatinê“ – „Erê bavê te hat“)

BERPIRSIYARIYE FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Behremendîye ziman aktif kirin û pêşva birçûyin

<> Xeberdayîna gora rewşê: rahiştina rewşa xeberdayîna û ceribandina bi lîstikî, wekî mîna, borandin, agah dayin

<> Dilşadîya li ser pêşva birçuyîna behskirin, agahkirin, guhdarîkirin

<> Xwe li distûra xeberdayîna hêsanî girtin, pêywen nû li xeberdayîn bînin ziman

<> Derûdora bi zimana lîstîkî û kreatif

Tecrûbeya pêşî li ser nîvîsandin tecrûbeyê kî kû zarok rêça kî ji xwe şûva dayînin û ew dibînin kû ew dikarin neqişînin

Nivîs îmkanê didê me kî em ziman bi nivîsî bigrin û ji bo demê ki direj biparezînin. Wa nivîsana ji zaroken tiştekî gellek cûdaye. Ji bo we ew dixwazin wa neqişandina mezîna bixwûnin û derê meydanê xin kû têna çi maneye û dixwazin bi serî xwe agahdaxinin.

Girtîya ziman li forma nîvîsî ji bo pêşvaçûyîna ziman parve ka gellek girînge û ber destpêkirîna dibistana seratayî dest pêdike. Berî kû zarok herfa wekî parve nivîs bevîsin bala wan li neqişan û simbola û (wekî mîna tabeleya Stopp, neqşen fîrman) û mana dikişê. Ew diceribînin kû xwendin û nivîsin li civata me fonksîyona ka gellek girîng digire. Em dikarin

xebera binivisînin, lîsteya danûstandin binivîsînin, pîrtûka, rojname û rêbere bo karanîn bixwûnin an jî kartpostala binivîsînin. Hemû wana dixwazin zarok ji bikarîn.

Ji bo hûkirina nivîsandin û xwendin zarok xewceye behremendî û hûnerên girîng:

<> Derûdor bi haceta neqişkirin û nivîsandin

<> Naskirina biçîmen cûda, ebata û alîya

<> Nivîsandina herfa wekî sîmbol di girtîya wi behremendî gellek tişten mûhîm rolen girîng dilîzen, wekî mîna; taqet û konsentrasyon, baş guhdarî bikin, heskirin û meskirin û hesa ka bedene baş.

Zarok li tişten xwar jî diceribînin, tecrubeyen herekete ber hevdîkin kû alîkarî wana li ser fêrbûna nivîsandin gellek mezine. Li nivîsa herfa „A" zarok dikarin ji „wêneye hûndir" alîkarî bigrin, mîna „xêza ka xwar" li çavî da.

Eger zaroken we li neqişkirine, sîmbola û herfa alaka dimînin, hûn dikarin pêştgirtîya wan bin.

Tiştek dive kû hûn bînekin; hemû wana li lîstîkan çedibin û zarok dikarin ji bo we gera li welatê herfa û pêywa tempoye li gora xwe bijartînin.

Seite 23

TECRUBEYEN LISTIKA Û FÊRBÛNE LI DIBISTANA MADER

<> Dilşadîya Xwendine
Pîrtûka wêne temaşe kirin, pîrtûk û çîroka bixwûnin û wana baş femkîn

<> Behremendîya gotîn
Agahkirina jîn, bîrûbawerîya xwe anîn ziman, keşfkirîna çîroka

<> Bervihêra Hiş û Deq
Çîrok neqşkirin, dûva vegotin, dûva lîstikin

<> Bervihêra dawera
Derûdora lîstik bi dawera û herfan

<> Zanîya ji bo çêbuna ziman
Gûhdarîya denga, çepika li ritîma, naskirina hevdenga, firfaza kîtan

HÛN DIKARIN USA LI MALBAT LI ZAROKEN XWE PIŞTDERKEVIN

<> Ji bo zaroken xwe her dem tîşten ew xewce dibin, wekî mîna; pênûs, firçe û xeten zahf amade kin.

<> Neqşen û tîşten zaroken we nivîsandî verşîkin. Bi we hûn qimet didin zaroken xwe

<> Bala zaroken xwe li tabeleyan trafîke û li dawerîya din bikîşînin

<> Herfan bi dengdayîna wana bixwûnin (wekî mîna; MAX dest bi herfa „M“ pêdike û na bi “EM”)

<> Lîstika topê, mikadû, firfazî mîna beqa, stirandin, sikmeyan ginca, lîstiken pazil

BERPIRSIYARIYE FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Peresendîya motîvasyona ka xwandinî

<> Hişa deqê kî binivîsînin û tişten hûndir baş derxistina meydane

<> Hûkirina zanîya hereketen zirav: herf, kîte û neqşen nivîsin

<> Nivîsin wekî tiştekî gellek bi hiş biceribînin

<> Nivîsîna rast: hezîneya pêywa li her îmkana dûbarkirin

<> Mezkirina Ziman: Alaka ji bo derûdora ka ziman li qîmet çêkirin, çavkirine kî li ziman keşkirin, şibandin û mezkirin..

Seite 24

PEGEHA HEVOTIN HEREKET Û TENDURISTI

Zarok xwezdikin herektkin, bi weye ew dikarin bedenê xwe baş zepkin û êdeleyen û moviken xwe bi qûwet kin. Waya ne tek ji bo tendurîstî başe, lê belê alîya din ji bo fêrbûne dibe qewrekî giran.

Her roj navtêdana nû: helkiştina mêrdîvan, bazdayîna li ser miriqê, meş, harbûn, lîstik fersendê dide zarokan kû ew dinê keşfkin.

Li dema peresendîye xwe zarok diceribînin kû hemû wa hereketa pêşva bûyin û hîn baş bikin. Di we da behremendî û hûnera wana pêşva tere.

Zarok ji bo kû herekete xwe bi lîstîkî keşfkin û wana bi serî xwe dûbarkin xewceye meydana serbestin.

Hereket û tecrubeyen lebat hîs li ser peresendî gellek bi tesîrin. Çikas ew li berpirsîyarîya fêrbûn dikevin hesabê , weqas zanîn qeyit dibe. Li fêrbûn her dem pêhesîn, heskirin, fikirîn û xêrkirin cîhen mezîn digiren.

Bi hereketa zarok zept kirina bedene xwe dewîsin, lêxebitina materiala û wana rewa bikaranîn. Bi hevra, li hemberê hevra û ji bo hevra dikarin zarok bi lîstiken hereket tecrubeyen sosyale hêja berhevkin.

Seite 25

TECRUBEYEN LISTIK Û FÊRÛN LI DIBISTANA MADER

<> Fersende hereketen cûdaye îmkana didin fêrbûnaka bi her hîşan

<> Pêşnhata hereketa cîhekî temelî li rojane digire. Li hûndir an ji li der wekî li betlane, mîna lîstiken meşê, firfaz, lîstiken denge tewş û hûnerî, xwe bakirin, xwe tûlkirin, xwe xûjkirin, şametîn, …

<> „Meydanen herekete“ li çavî û li tebîeta serbest fersenda dide zaroka kû ew biçîmen herekete biceribînin, dûbarekin û pêşva bûyin

HÛN DIKARIN USA LI MALBAT LI ZAROKEN XWE PIŞTDERKEVIN

<> Hemu fersende hereta li rojane havilînin, wekî mîna helkişina merdîwana ê kûli ser rêya firine an jî dibistana mader,…

<> Fersende bi zaroken xwe din kû ma ew her roj xwe bavîn meydana tebîete, wekî mîna baxçe li cîhe lîstiken zaroka, li parka, li hewza avê, li terla û li daristan

<> çerxe meşê, sê çerx û elesbît lîstiken gindirandina idealin

<> Hereketa li çavîna, wekî mîna; topen firfazî, binrex, hêlanek, trambolin, sendelî, lîstiken helkişandin, kûtiyen mezîn, lihêf û tîşten mîna wana zaroken daveta hereketa dikin

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Dilşadîya hereket û lîstik pêşva birçûyîn

<> Elekeya hereketê kesanî li dema jimnastîk bikaranîn

<> Tevgerîya sosyal li lîstiken hereket keşfkin

<> Zanîya bedenê xwe pêşva birçûyîn

<> Piştgirtîya karanîna ka hereketê cûdayê li rojane û li spor

<> Xwe bi hereketa îfadê kirin

<> Başkirina kordînasyon

<> Teşvîk ji bo tevgerîna zanîna tendûristî

Seite 26

PEGEHA HEVOTINA ESTETIK Û ŞEVANDIN

Krêatif te manê pirskirina elimandina nûmuneya fîkr û tevgerî û gerîya çareya nûye. Wa behremendî paşê li rojane, li dibistana seratayî û li karbend gellek alîkarî dibê, herî pîş li çarêserkirina problema.

ÇAWA KREAFI TE PIŞTGIRTIN

Naskirina dema kreatfî
Her zarok kreatîfê – zarok li gora ûsula xwe teybetî. Hûn dikarin alîya zaroken xwe kreatîf keşfkin.

Fersend dayîn
Eger ji zarokan ra materîal û hesî pêşkeşbin, ew hin baş zîraneva dibin. Ji bo tiştekî nû binin meydana ew dest bi cerîbandine û cerbê dikin. Wekî mîna ji bo kû enstrumana ka musîk çekîn ew care pir xewceye hînek qarton û zamq an jî kûtine.

Dayîna bexişandin
„Li kû derê rendeş dibe, li wê derê talaş vala dibin" Merî dikarê wê li ser pêywan çêke. Ji bo kû her tişt dere meydanê keve, zarok xewcexe wexte û caran xewceye bêserîberîne.

Bes li vir hatin dîtin
Hûnerîya mezin ji bo mezîna li ba zaroken hatine dîtine. Li wê dîtine dive kû mezîn kreatîfîya zarokan nepelişînin. Eger hûn tenê yêk û dû cara li wan alîkarî bin, ew besê. Ji gotinan bawerîya xwe wekî mîna baş an jî xereb birevin. Ancax usa zaroken we dikarîn rêye xwe herîn.

Ji rastandina birevin
Li nirxandina krîtîk zaroken we hîsen xwe ji bo hêjadayîna xwe li ser karanîna wenda dikin û cara pir dilşadîya xwe ji bo tîşten din bêrdewamî jî wenda dikin.

Çebûna Hêjayetî
Avahîkî li ser ninga danîn, cîhê ka baş ji bo neqişkirinî dîtin û xebata zaroken verşîkirin zaroka tîne zanîn kû wana dikarin tişten gellek hêja çedikin.

Xûnerî biceribînin
Pevçûna bi hûnerî û hûnermenda dikare hîşê zaroka pêşwa bûwê, fantazi wana şîyarka kû ma ew bi serî xwe xebaten xwe bikaranîn.

„ZAROK MIMARE PEŞAROJIN"

Seite 27

TECRUBEYEN LISTIK Û FÊRBÛN LI DIBISTANA MADER

<> Çêkirina wêneyî û platîk (neqişkirin, boyaxkirin, xebata bi miriq, textê, qûm, qarton,

qumaş, harî, materialen tebîetî,…)

<> Pêşkeşkirina muzîk û rîtîm (strandin, derûdora enstrûmenta, ceribandina awaza)

<> Reqs, herekete kreatif

<> Lîstiken pevxistî, lîstiken tîyatro (Pêgeha lîstiken pevxistî, ginc li xwe kirin, lîstikan sî, bûken zaroka, lîsteken yek çîrokan,…)

<> Derûdora kreatif li ser ziman (Çîrok, li hev hûnatina hevdenga)

<> Pevçûna bi hûnerî, hûnermenda, navenda çanda ji bo çanda xwe û çanda ê din

HÛN USA DIKARIN ZAROKEN XWE LI MALBAT PIŞTDERKEVIN

Ji bo kû zaroken we ji kreatifîya xwe ra cîhe kî serbest bibînin, hûn dikarin ji wanara pêngaha amadekin (tişten xewce bo xebata li ser mase an ji li erdê, „ cîhe kû zarok bikarin denge xwe bilind kin, xwe qilîrkin“)

<> Materila amadêkin (kartona kevîn, xet, paç, ben, kataloga kevîn, zamq, makas û ambûrîn ji avahî, qevî, kêstane, …)

<> Hêjayetî bo fikren kreatif û çarêserkirin û ber, wekî mîn; Çêkirina pêywen nû an jî biçîmen tekla avetîne nû,…

<> Çûyîna pêşanîya tîyatro, muzîk û reqsa

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Pêywiren çêkirine çareserkirine bi serî xwe û kreatîf

<> Berhevkirina tecrubeye li derûdor bi ambûrîn

<> Girtina hûnerîya hêsanî (wekî mîna hûnere desta)

<> Derûdora kreatîf bo hereketa

<> Strandin, muzîk çêkirin, gûhdarîya bi zanî, hereketa bi muzîk û çêkirina muzîka kreatîf

<> Derûdora kreatîf bo ziman (lîstiken denga û pêywa, hevdeng li hevhûnandin, nav, têgih, çiroka li hevhûnandin)

PÊGEHA HEVOTINA TEBIAT Û TEKNIK

„Balafirek çawa difirê? Çima heftreng heyê û çima ez wêkas zîdê pirsdikimê?“, dixwaze Nina ji dayika xwe bewîse.

Zarok gellek bimeraqin, ew gellek çawdêrin û dixwazin femkin, çima tiştek usa ye. Ji bo we zarok ji xwedêdayîna xwe da lêkolînerin.

Ji çawderî û cerîbandin zarok qanûna hawir dewîsin û teknîk nasdikin. Ew hîpoteza çedikin, tekîlîya keşfdikin û tiştekî nû diceribînin. Ew li wî demî li sînûre zanîne xwe dikevin û ji bo we pirsen xwe li me mezîna pêşkeşdikin. Wa dema ji me mezinara cara pir dibe dema ka gellek dijwar.

Li wî rewşe tişte herî girîng ewe kû zarok li her dem bersivê pirsen xwe bigirin. Û tiştekî herî giringtir ewe kû zarok fersende xwe hebin kû bersive pirsen xwe bi serî xwe keşfkin. Bersîven kû bi serî xwe hatine ditîn cara pir nen bîrkirine û rûhe lêkoliner ji bo pirsen berdewamî şîyar dibê.

Li ser ceribandina û pevçûna bi derûdor û tebiatê zarok li alîye kî zanîya tebiatê pêşî digrin û li alîye din hêsa xwe berpirsyarîya ekolojik jî pêşva dibin. Zarok diceribine kû tebiat û hawir gellek hêjanê û dive kû mîrov wana biparêza û ji bo parizandina wana herkês dikarê tiştekî bikê.

Pevçûna bi şixûlê û prensîben amûrîna teknîkî hêsanî ji bo zaroken we gellek girînge. Li ser amûrina teknîkî zarok alaqeye xwe bo tekniki pêşva dibin û dikarin li dinê ka di bin tesîrî teknîk û elektronîk re xwe baş bibînin.

„ZAROK LÊKOLINA DERÛDORA XWE DIKIN“

Seite 29

TECRUBEYEN LISTIK Û FÊRBÛN LI DIBISTANA MADER

<> Durist çavkirin û îdraq kirin (dinê heywana û direxta, heyam, roj û heyv, fonksîyona amûrîna,…)

<> Feraseta pêvajoya qanûna pêşîyî biyolojîk, kîmyayî û fîzîkî û marîfeta li cerba bi hewa, ave, şewl û sî, reng, deng, miqnatis,..

<> Xwe îfadêkirina zimanî, wekî mîna; lêpirsina pirsa, têgihê şareze, pêvajoyen fêrbûnê tasfîrkirin, îdraq durist dayîn ziman

<> Tevgera berpirsiyarî zanîya bi tebiat û derûdor

<> Amûrîn teknîkî: Ji bo fonksîyon, xebitandin û hereşe li tevger naskirin

HÛN USA DIKARIN ZAROKEN XWE LI MALBAT PIŞTDERKEVIN

<> Bi zaroken xwe li tebiatê wexta xwe derbaskin, li her demsal û heyam fersende keşfkirina cûda pêşkeşdike

<> Bala xwe bi tevî hev bikişînin (Çi xwe vegerand? Em çi dibîzin, bêhndikin, dibînin?)

<> Pişt li lêkolîna zaroken xwe dêrkevin, wekî mîn; „Navê gulîlk çîye?“ an jî „ Çima kurm li baranê derê ser erdê dibin?“

<> Çavkirina pêvajoya li tebiat û derûdor, bi serî xwe qarixa ka gulîlka an jî sewze çêkirin, bestenî alîstin, avê cemidandin,…

<> Serben: Qûtîyen vala berhevkin (bardaxa ped, tûr, qûtîyen fîlma)

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Li ser qêşfkirine, lêkolîne, cerbkirine û avakirine kreatîf bin û her dem dilşadî li ser çêkirine bigirin

<> Manayê tebiat û derûdor durîst femkirin, anîn ziman û karanîna beyankirin

<> Tevgerîya berpirsîyarî ji bo her dem pêşva bûyîna derûdor

<> Tesîren derûdor û tecrubeya bidevkirin

<> Bi pevçûna li ser ambûrîn û alêta din pêkanîna temelî li cîhe avahî, sekinîn, teknik û çêkirina ber bigirin.

Seite 30

2 şunda – 3 pêşva. Zarok ji bo kû pywîre xwe matematîk fembikin xewceye tecrubeyen berbiçavin, wekî mîna; heseba berhevkirin û derxistin.

ZAROK MATEMATIK DEWISIN

Zarok li rojanê xwe her dem tuşî pirsen û rewşen matematîke dibin:

„Em çawa dikarin wekhev parkin?“, „Kê birca herî direj çêkir?“, „5 roj din rakevin û şiva roja xwedê dayîna mine“, „Li hûndirê demjimêre ke ez tem birin“

„Zarok li rewşa usa li ristî, întîzam, tekîlî û keşfkirina pêvajoya qanûna matematîk digerin.

Fikirînîya matematîk alîkarîya zaroka dibe kû ew dinê baş fembikin reya xwe di dinê da rast bibînin:

Seat dimîne kû kînge demjimêrek derbas bû. Merî dikarê bihejmartine, kala her kes kasî hev xar girtinê.

Zarok matematîk li ser tişten kû ew li rojan tûjî wana bin dewîsin, wekî mîna; tecrubeyen berbiçav, çavkirin û pirskirin.

Ji wan tecrubeyen berbiçev zarok behremendîye bi neberbiçavî derê meydane dexin, wekî mîna; hejmartin, biçîmen geometrîk.

Hejmar û lod FEMKIRIN:
4 x mala qepûşka hatê dîtin
4 x hatin rakirin
4 x mala qepûşka li desta hatê girtin

Li Dibistana Mader pedagok fêrbûna matematîk li rewşa rojanê û li rewşa lîstik dirahîşînin. Ew agaha, têşfîka û alîkarî didin zaroka. Û li alîye din ew pêşnihata hevotina matematîk bi armanc çêdikin.

Li Rojane Malbat ji hûn dikarin rewşen bibînin kû hûn kişandinî, pîvanî, dan ber hevî, hilçandinî û hemjartinî bêr zaroken xwe kin.

Ji zaroken xwe ra wextê çekîn kû ma hûn li veditîna matematîk li ba wana bin û kû ma hûn li pirsen û xewceye alîkarî werin ditîn.

Belkî zaroken we li ser yêk dû pirsa mijûlî dibin kû bi rastî şehmarê kî hezar lingen xwe hene an jî dû 5 euro xetînî bi 10 euro xetînî wa kasî hev hêjane.

Seite 31

TECRUBEYEN LISTIK Û FÊRBÛN LI DIBISTANA MADER

<> Lod: Lîstiken têvardan û kolandin, pîvanî û kişandinî li şîv kelandinê, li firoşgeh

<> **Çavî û Biçîm:** „Cîhe hereketê“, ambûrîna avahî, „kartê xezîne“ neqîşkirin

<> **Wext**: Dem bi seatê qûmê bikişînin, seatê şiyarî, piktogram ji bo derbazî rojanê

<> **Nimûne û Rêzkirin:** Nimûne li tebiatê keşkirin, zincîr rexistin, nimûne danîn,…

<> **Hilçandin, Cûre andin:** Qûtîyen hilçandin, peywîren rastbûyine, wekî mîna; hemû heywanê malê terîn rêye ke

<> **Hemjartin û Jimartin:** Hejmartin „bazdayî“, jimartin hêskirin, pîvanî bi mîtroye texte û mezro,…

HÛN USA DIKARIN ZAROKEN XWE LI MALBAT PIŞTDERKEVIN

<> Alîkarîya li mitbaxe (pîvanî, hemjartina hêka), xebatkirina bi desta (bi mezro, terazîyê avê)

<> Teqer û duçerxe ajotin, helkişî, colandin,..

<> Peywîren lêgerîn: „Zamqî li ji binîda berkêşka dûyemîn da ye“…

<> Avahîkirin bi qewren avahî, rêya trenê,

<> Bihevra wexte hesawkin, li rojmere mezekin,…
…
<> Lîstika rêzkin, çetel û kêr berhevkin,

<> Berhevkirina çekin
…
<> Lîstiken bi zar, hemjartina debaxa, tişten lîstik, mûmen rojbûnê,..

<> Keşfa hemjara û jimara, wekî mîna; nimre xani, karten roşbûnê, plaket, destpêkirina ka bi countdown

PEYWIREN FÊRBÛN Û PERESENDI LI DIBISTANA SERATAYI

<> Karanîna pratika matematîk hûkirin

<> Karanîna femkirina û têgihiştina derûdor

<> Tekilî naskirin û çêkirina avahîya dirûstî

<> Fikirîya kiritîk û ceribandina analîza problema

<> Hûnerîya aferîndêr li lîstikî, li lêkolîna kêşf û li çêbûyîna sêwîranî avakirin

<> Têketina tevgerîya derûdor bi alîkarîya hemjartin, bi pîvanî û bi operasyona encamdin

<> Perisandina fikirîna bivacî û tevgerî çarêserkirina problema

Seite 32

PIRSEN LI DIBISTANA MADER
Dibistana madera zaroken we ji bo we cîhe yekemîne kû hûn ji agahîya lizûm digrin û pirsen xwe dipirsin. Pedagoken grûpê û sêrokatîya dibistana mader ji bo xwastîyan we her dem amadêne.

Ji bo pirsen we û xwestîyan we yî din, hûn dikarîn dagera dibistana madera li heremê we vegerîn

Herêm Navnîşan Telefon

AMSTETTEN 3300 Amstetten, Preinsbacherstraße 11 07472/9025 DW 10530
BADEN 2500 Baden, Schwartzstraße 50 02252/9025 DW 11610
STADTGEMEINDE TRAISKIRCHEN 2460 Bruck/Leitha, Fischamender Straße 10 02162/9025 DW 11207
BRUCK/LEITHA 2460 Bruck/Leitha, Fischamender Straße 10 02162/9025 DW 11207
GÄNSERNDORF 22<>0 Gänserndorf, Schönkirchner Straße 1 02282/9025 DW 10226
GMÜND 3910 Zwettl, Am Statzenberg 1 02822/9025 DW 11438

HOLLABRUNN 3580 Horn, Frauenhofner Straße 2 02982/9025 DW 11317
HORN 3580 Horn, Frauenhofner Straße 2 02982/9025 DW 11317
KORNEUBURG 2100 Korneuburg, Bankmannring 5 02262/9025 DW 11217
KREMS-LAND, KREMS-STADT 3500 Krems, Drinkweldergasse 15 02732/9025 DW 11381
LILIENFELD 3270 Scheibbs, Rathausplatz 5 07482/9025 DW 11246
MELK 3390 Melk, Abt Karl-Straße 23 02752/9025 DW 11405S
MISTELBACH 2130 Mistelbach, Hauptplatz 4/5 02572/9025 DW 11245
MÖDLING 2340 Mödling, Bahnstraße 2 02236/9025 DW 11495
NEUNKIRCHEN 2620 Neunkirchen, Peischinger Straße 17 02635/9025 DW 10310
SCHEIBBS 3270 Scheibbs, Rathausplatz 5 07482/9025 DW 11246
ST. PÖLTEN-LAND 3109 St. Pölten, Am Bischofteich 1 02742/9025 DW 37840
ST. PÖLTEN-STADT 3500 Krems, Drinkweldergasse 15 02732/9025 DW 11381
TULLN 3430 Tulln, Hauptplatz 33 02262/9025 DW 11299
WAIDHOFEN/YBBS 3270 Scheibbs, Rathausplatz 5 07482/9025 DW 11246
WAIDHOFEN/THAYA 3910 Zwettl, Am Statzenberg 1 02822/9025 DW 11438
WR. NEUSTADT-STADT, WR. NEUSTADT-LAND 2700 Wr. Neustadt, Ungargasse 33 02622/9025 DW 11307
WIEN-UMGEBUNG 3400 Klosterneuburg, Leopoldstraße 21 02243/9025 DW 10309
ZWETTL 3910 Zwettl, Am Statzenberg 1 02822/9025 DW 11438

Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kindergärten, Wiener Straße 54, Stiege B, Tor zum Landhaus, <3109 St. Pölten,
Tel.: 02742/9005-13237, Fax: 02742/9005-13595, E-Mail: post.k5@noel.gv.at,
http://www.noe.gv.at/Kindergaerten

Seite 33

PIRSEN LI DIBISTANA SERATAYI
Li pirsen ji bo destpekirina dibistana seratayîya zaroken we, hûn dikarin li serkarê dibistana li hêremê we vegerin.

Bei Fragen und Anliegen in Bezug auf den Schuleintritt Ihres Kindes wenden Sie sich bitte an die Schuldirektion der zuständigen Sprengelschule.

Ji bo pirsen we û xwestîyan we yî din, hûn dikarîn bi dagera dibistana seratayîyen herêm tekilî bigrin:

Herêm Navnîşan Telefon
AMSTETTEN I 3300 Amstetten, Preinsbacherstraße 11 07472/9025 DW 21841, 21840, 21842
AMSTETTEN II 3300 Amstetten, Preinsbacherstraße 11 07472/9025 DW 21841, 21840, 21842
BADEN 2500 Baden, Schwartzstraße 50 50 02252/9025 DW 22 842, 22 843, 22 844
BRUCK/LEITHA 2460 Bruck/Leitha, Fischamender Straße 10 02162/9025 DW 23 841, 23 842
GÄNSERNDORF 2230 Gänserndorf, Schönkirchner Straße 1 02282/46 40 DW 11
GMÜND 3950 Gmünd, Schremser Straße 8 02852/9025 DW 25 841, 25 842

HOLLABRUNN 2020 Hollabrunn, Mühlgasse 24 02952/9025 DW 27841
HORN 3580 Horn, Frauenhofner Straße 2 02982/9025 DW 28 841, 28 842
KORNEUBURG 2100 Korneuburg, Bankmannring 5 02262/9025 DW 29 841, 29 842
KREMS-LAND 3500 Krems/Donau, Drinkweldergasse 15 02732/76681 DW 30842, 02732/76681 DW 30843
KREMS-STADT 3500 Krems/Donau, Drinkweldergasse 15 02732/9025 DW 30851, 08132/76681 DW 841
LILIENFELD 3180 Lilienfeld, Am Anger 2 02762/9025 DW 31 841, 31 842
MELK 3390 Melk, Abt Karl-Straße 23 02752/9025 DW 32 842, 32 843
MISTELBACH 2130 Mistelbach, Hauptplatz 4/5 02572/9025 DW 33 841, 33 842
MÖDLING 2340 Mödling, Bahnstraße 2 02236/9025 DW 34 842, 34 843
NEUNKIRCHEN 2620 Neunkirchen, Peischinger Straße 17 02635/9025 DW 35 842, 35 843, 35 844, 35 845
SCHEIBBS 3270 Scheibbs, Rathausplatz 5 07482/9025 DW 38 841, 38 842
ST. PÖLTEN-LAND 3109 St. Pölten, Am Bischofteich 1 02742/9005 DW 18 851, 18 852, 18 853
ST. PÖLTEN-STADT 3100 St. Pölten, Roßmarkt 6 02742/333 DW 26 71, 26 72
TULLN 3430 Tulln, Hauptplatz 33 02272/9025 DW 39 841, 39 842
WAIDHOFEN/THAYA 3830 Waidhofen/Thaya, Aignerstraße 1 02842/9025 DW 40 841, 40 842
WAIDHOFEN/YBBS 3340 Waidhofen/Ybbs, Unterer Stadtplatz 22 07442/511 DW 207
WIENER NEUSTADT-LAND 2700 Wr. Neustadt, Ungargasse 33 02622/9025 DW 41 841, 41 842
WIENER NEUSTADT-STADT 2700 Wr. Neustadt, Burgplatz 1 0676/88 373 DW 23 52, 2353
WIEN-UMGEBUNG 3400 Klosterneuburg, Leopoldstraße 21 21 02243/9025 DW 26 841, 26 842
ZWETTL 3910 Zwettl, Am Statzenberg 1 02822/9025 DW 42 841, 42 842

Landesschulrat für Niederösterreich, Rennbahnstraße 29, 3109 St. Pölten, Tel.: 02742/280-0, Fax: 02742/280-1111, E-Mail: office@lsr-noe.gv.at, http://www.lsr-noe.gv.at

WÊJE:
Plana Hevotin ji bo dibistana seratayîye Awistiryê ye Jêr
www.noe.gv.at/Kindergarten

Plana Fêrbûn
BGBl. Nr. 134/1963 Qanûn vêga dimeşe
http://www.bmukk.gv.at/schulen, Rubrik: Unterricht und Schulen, Lehrpläne

Standarda Hevotin
www.bifie.at/bildungsstandards

Qanûna dibistana madera Awistiryê ye Jêr 2006
LGBl.5060 in der derzeit geltenden Fassung
www.noe.gv.at/Bildung/Kindergaerten-Schulen/Kindergaerten Rubrik: Kindergartenrecht in NÖ

Qanûna federal li ser mecbûrîyeta dibistan
(Schulpflichtgesetz 1985), BGBl. Nr. 76/1985 Qanûn vêga dimeşe

Bründel, Heidrun (2005). Wie werden Kinder schulfähig. Was der Kindergarten leisten muss. Freiburg: Herder.

Fachstelle für Suchtvorbeugung, Koordination und Beratung (2008). Acht Sachen die Erziehung stark machen. St. Pölten

Fthenakis, Wassilios E., Schmitt, Annette, Eitel, Andreas, Gerlach, Franz & Daut, Marike (2009). Natur-Wissen schaffen. Band 2-6. Troisdorf: Bildungsverlag EINS.

Griebel, Wilfried & Niesel, Renate (2004). Transitionen. Fähigkeit von Kindern in Tageseinrichtungen fördern, Veränderungen erfolgreich zu bewältigen. Weinheim: Beltz.

Hartmann, Waltraut, Hajszan, Michaela, Pfohl-Chalaupek, Martina, Stoll, Martina & Hartel, Birgit (2009). Sprache, Kommunikation und Literacy im Kindergarten. Wien: hpt Verlag.

Hoenisch, Nancy (2004). Mathe-Kings. Junge Kinder fassen Mathematik an. Berlin: Verlag das netz.

Hüther, Gerald, Interview in, Kahl, Reinhard (2007). „Kinder!“ Dokumentarfilm. Archiv der Zukunft.

Krenz, Armin (2005). Was Kinder brauchen. Aktive Entwicklungsbegleitung im Kindergarten. (5. Auflage). Weinheim: Beltz.

Wustmann, Corina (2004). Resilienz. Widerstandsfähigkeit von Kindern in Tageseinrichtungen fördern. Weinheim: Beltz.

Zimmer, Renate (2004). Handbuch der Bewegungserziehung (13. Auflage). Freiburg: Herder.

Seite 35

WÊJE JI BO DÊ Û BAV:

Sprich mit mir und hör mir zu! 12 Anregungen, wie wir unsere Kinder beim Sprechenlernen unterstützen können. Eine Broschüre für Eltern. Projektstelle für Zuwanderung und Integration, Dornbirn (2009)
Download: www.okay-line.at

Ein Leitfaden für Eltern in mehreren Sprachen:
Treffpunkt Schule. Diese DVD informiert über die wesentlichen Merkmale des österreichischen Schulsystems.
Download: www.daz.schule.at, Bestellung: office@amedia.co.at

Information über alle Entwicklungsphasen ihres Kindes. Elternbriefe, Tipps für Eltern auf CD-Rom. Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend
Bestellung: www.bmwfj.gv.at/publikationen, www.eltern-bildung.at

Bilderbuch für Kinder zum Thema Schulbeginn.
Jörg, Sabine (1993). Der Ernst des Lebens. Thienemann Verlag
ISBN-10: 3522431553

Impressum:
Herausgeber und Medieninhaber: Land Niederösterreich vertreten durch das Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kindergärten, Wienerstrasse 54, Tor zum Landhaus, 3109 St. Pölten; Fachliche Koordination: Dr.in Renate Steger, Mag.a Ingrid Heihs; Fachliche Bearbeitung: Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kindergärten: Eva Stundner in Zusammenarbeit mit Mag.a Christa Kirchner, Erna Kowarsch, Elisabeth Luhn, Christa Schrammel, Dr.in Renate Steger, Gerda Timal, Landesschulrat für Niederösterreich: VD Dipl. Päd. Birgit Dosso, Mag. Ingrid Heihs; Fotos: NÖ Landeskindergärten, NÖ Volksschulen, Lois Lammerhuber, Fotofreundin - Fotolia.com, oriori - Fotolia.com, zest_marina - Fotolia.com; Zeichnungen: NÖ Volksschulen; Grafik: Helmut Kindlinger; Druck: Gradwohl Ges. m. b. H.